

מִתְחַבְּרִים

יהדות מתוך הזדהות

פרשת נצבים וילך | גיליון מס 65 | אלול תשפ"ד

התוכן:

מפקודיך אתבונן: מצוות נצבים וילך.
בפרשת השבוע: א. את לבבך ואת לבב.
ב. הקהל את העם הנשים והטף.
להיות יהודי: לא בשמים היא.
שאל נא: משיח מן התורה מנין.

מִפְקוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֵן (תהילים קיט, קד)

מצוות פרשת נצבים

1.	תועליות הרלב"ג	לקבל על עצמנו שאנו באים בברית עם ה' ומחוייבים לעמוד בה להיות לו לעם ולשמור כל מצוותיו, ואנו מקבלים ערבות על כולם.	(דברים כט, ט) אתם נצבים היום כולכם לפני ה' ראשיכם שבטיכם וגו' לעברך בברית וגו' אשר ה' א כורת עמך היום.
2.	תועליות הרלב"ג	לדעת שהברית כוללת גם הדורות הבאים לאחר דור המדבר	(כט, יג) ולא אתכם לבדכם אנכי כרת וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום.
3.	תועליות הרלב"ג	לדעת שהברית מחייבת גם את היחידים או קבוצות הרוצות לפרוש מהברית. ויארע להם כיליון ואבדן, כמו שאירע לעשרת השבטים.	(כט, יז) פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' וגו' לא יאבה ה' סלח לו וגו' ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה וגו'.
4.	עבד המלך על פי 'אור החיים'	שלא לחשוב מחשבת עבודה זרה	(כט, יז) פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' א ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם וגו'.
5.	עבד המלך על פי הרמב"ם	לדעת שהתורה נצחית ולא תתבטל לעולם	(כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת
6.	תועליות הרלב"ג	לדעת שבאחרית הימים יקבצנו ה' מכל הגלויות ויגאלנו גאולה שלימה ויטיב לנו מאד.	(ל, א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה. ושבת עד ה' וגו' והביאך ה' אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך
7.	רמב"ן סמ"ק נג	שישוב האדם מחטאיו וישוב אל ה'	(ל, א) והשבות אל לבבך וגו' ושבת עד ה' א ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום וגו'
8.	תועליות הרלב"ג	לדעת שבאחרית הימים, יעורר ה' את לבנו בתשובה וימול את לבנו לשוב אליו באופן מוחלט.	(ל, ו) ומל ה' א את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' א בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך וגו'.
9.	תועליות הרלב"ג	לדעת שקיום התורה והמצוות אינה רחוקה וכבידה מאד על האדם אלא קרובה מאד ונקל להשיגה.	(ל, יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא. וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו.
10.	תועליות הרלב"ג	לדעת שהבחירה נתונה ביד האדם להשיג דרכי הטוב והחיים, ובידו לנטות לדרכי רע ומוות.	(ל, טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וגו' החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך.
11.	חרדים על פי רבינו יונה	לבחור בטוב ולירוא מעבירות	(ל, יט) החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך.

1.	תועליות הרלב"ג	לאזור חיל ולהתגבר ולתחזק במידת הבטחון ולא לירוא מהעמים בכיבוש הארץ	(לא, ו) חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי ה' הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזובך. ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ וגו'
2.	חינוך תריב: מ"ע סה"מ מ"ע טז סמ"ג עשין רל	מצוות הציבור - להיקהל כל ישראל בסוכות של שנה שמינית אנשים נשים וטף לשמוע תורה מפי המלך.	(לא, י) ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסוכות. בבוא כל ישראל וגו'. הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'.
3.	יראים רסו	מצוות המלך לקרוא את התורה ולהשמיע באזני כל ישראל	(לא, י) תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.
4.	תועליות הרלב"ג	לדעת שבתוקף הגלות יסתיר ה' פניו מהם ויבואו צרות רבות ורעות	(לא, יז) וחרה אפי בו ביום ההוא ועובתים והסתרת פני מהם וגו' ומצאהו רעות רבות וצרות וגו' ואנכי הסתר אסתיר פני וגו'
5.	חינוך תריג: מ"ע סה"מ מ"ע יז סמ"ג עשין כד	שיכתוב כל אחד מישראל ספר תורה לעצמו	(לא, יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם.
6.	תועליות הרלב"ג	לדעת שהתורה לא תשתכח לעולם מישראל.	(לא, כא) כי לא תשכח מפי זרעו

בפרשת השבוע

(ל, ו) ומל ה' אלוֹקִיךָ אֶת לִבְּךָ וְאֶת לִבְּךָ זֶרַעַךְ לֹאֲהַבָּה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לִמְעַן חִיִּיךָ:

עיינ ברמב"ן שפסוק זה מדבר על ימות העתיד לבוא, ומילת הלב היא ביטול היצר הרע, ומבואר בדבריו, שאז לא תהיה בחירה וממילא לא שייך שכר ועונש. והם 'ימים אשר אין בהם חפץ'.

והנה במשנה ברורה (סימן תקפא סק"א) מובא שחודש אלול הוא עת רצון שהתשובה מקובלת, להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה וסמך מקרא ומל ד' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך ר"ת אלול (ומקורו לכאורה מ'אבודרהם' סדר תפילת ראש השנה, וכן מובא ב'כל בו' סימן קכב).

אולם יש לתמוה על משמעות רמז זה, שהרי כאמור הפסוק מדבר על הזמן שבו יהיה ביטול היצר מלב האדם, מכח עליון, ולא תהיה בחירה. ומה שייכות דבר זה לתשובה בחודש אלול, שהיא תשובה על ידי רצון ובחירת האדם. כלומר ש'תשובה' היא על 'המעשים' עצמם של החטא, ואילו מילת הלב היא לגבי היצר הגורם לחטא. ואין זה אלא לעתיד לבוא כשכר מלמעלה שאחר התשובה ה' יסלק מלבם לגמרי את היצר.

אולם הביאור הוא על פי מה שכתב רבינו יונה בתחילת 'שערי תשובה' (שער ראשון אות א): 'התבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו'. ומציין את הפסוק דידן. כלומר שכל כח התשובה הוא חידוש וחסד עליון, שיוכל האדם לתקן את מעשיו, ויעמיד עצמו במקום צדיקים גמורים ולמעלה מהם. וזה סוד נפלא שיונק מהבטחת העתיד של ומל ה' את לבבך וכו', שהרי החטאים מגבירים את ערלת הלב ומעצימים את כח היצר הרע, וכשם שלעתיד לבוא מבטיח הקב"ה להסיר ולמול את ערלת הלב, כך גם בעולם הזה, כשישוב האדם בתשובה, כל כוחו לעמוד בזה מיוסד על עזר עליון שמסייע בידו להסיר את ערלת הלב במידה מסויימת, מעין דוגמא של העתיד לבוא. הקב"ה מסייע ומסיר את ערלת הלב בשיעור שהאדם אינו מגיע אליו, וכך שבו האדם אל מקומו הראשון שלפני החטא ולמעלה ממנו.

(לא, יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'.

בגמרא (חגיגה ג, א) 'אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין כדי ליתן שכר למביאייהן'. התמיהה ידועה שאם אין טעם להביאם, מדוע יהיה שכר למביאייהן, ואם יש טעם כגון שהגיעו לחינוך וכדומה, מדוע לא תירצו אותו בגמרא ועיין מהרש"א, ועוד הרבה אחרונים שדנו בזה

ונראה הביאור שכאשר אומרים לאדם לבוא למעמד עם כל משפחתו ואפילו התינוקות, יש לכך משמעות עבור עצמו כביטוי לתוקף ההתייצבות, תתייצב אתה עם כל אשר לך, כי אם אשתו וילדיו נותרים בבית כמו בעליה לרגל, אז חלק מאישיותו לא נמצא כאן. והמצוה כאן היתה לעשות חידוש של מעמד הברית בכל סוף שמיטה, בטרם ישוב כל אדם לארצו ולשרהו ולשם כך נדרשת ההתייצבות מלאה של כולם.

ואמנם התינוק עצמו לא מבין כלום, וכמו שאמור 'טף למה באים', אבל לגבי אלו שמביאים אותו זה מוסיף במשמעות ההתייצבות. ולזה קוראים "כדי ליתן שכר למביאייהן", כלומר המצוה של ההיקהלות יותר משמעותית עבור מביאייהן.

טבעי להיות יהודי

פרק מב: כי קרוב אליך הדבר מאד

תחום מצוות התורה שיטודן ברגש ה'קדושה', שכאמור יש בו נימה של פרישות, מאתגר את האדם באופן מיוחד מול טבעו האנושי המבקש את סיפוק צרכיו. ומציב בפניו את השאלה היכן הוא הגבול, ומה בעצם רצון נותן התורה מאתו. אולם במבט יותר רחב התמודדות זו קיימת גם בשני התחומים המקבילים. הן בתחום 'צדקה ומשפט', כשהנטייה הטבעית מושכת לעבר האגו העצמי בלי להתחשב בזולת. והן בתחום 'עבודת ה' שהנטייה הטבעית מושכת לעבר עצלות והעדר התבוננות. התמונה הכללית היא של טבע ארצי המבקש את נטיותיו הגולמיות, ומולו תביעת התורה להתרומם ולקיים את מה שנכון ומוסרי.

ולקראת סיום התורה היא מודיעה לנו בפרשת נצבים (ל, יב - יד) "לא בשמים היא" "כי קרוב אליך הדבר מאד", כלומר אין צורך למאמץ עילאי ולהתרוממות שמיימית, בכדי להשיגה ולקיימה אלא נקל הדבר, ומתיישב על הלב: "בפיך ובלבבך לעשותה".

התמודדות זו עלתה כבר בשרשי נתינת התורה. כאשר נגלה ה' יתברך לעמו לתת להם תורה ומצוות, הופיע עליהם מן השמים בהדר גאווה, ההופעה מן השמים משמעותה שהיתה זו הופעה שמיימית, באש ולפידים בקולות וברקים, מחזה מחריד ומרעיד שזעזע את קיומם וחז"ל דרשו שפרחה נשמתם. וכפי שאמרו למשה: (שמות כ, טז) 'ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות'.

יש לבאר שאין הכוונה רק לכך שהתגלות האלוקים עצמה תגרום למיתתם, אלא עוצמת התביעה כפי שהיא מופיעה באופייה השמיימי, לא תאפשר להם להמשיך לחיות.

וכפי שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה א, טו) 'רבי נחמיה אמר בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך, נעקר מלבם יצר הרע, באו אצל משה אמרו לו משה רבינו תעשה את פרוזביון שליח בינותינו, שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה, ועתה למה נמות ומה הנייה יש באבדה שלנו, מיד חזר יצר הרע למקומו, חזרו על משה ואמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שני, הלוואי ישקני מנשיקות פיהו אמר להם אין זו עכשיו אבל לעתיד לבא הוא דכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם'.

יש ללמוד מפשטות לשון המדרש שעקירת היצר היא שגרמה להם את טענת 'למה נמות', כלומר ששמיעת הקול האלוקי השמיימי באמירת עשרת הדברות, יצרה אצלם מציאות מוחלטת של ביטול הארציות, ושלל מהם כל רצון עצמי או חומרי, אדם שאין בו רצון עצמי כלל לקיום, לעוצמה ולרכוש שיבטיחו את המשך קיומו, הוא אדם חסר חיים.

דוגמת מה שאירע בעת ביטול היצר בתחילת בית שני, שאחר שביטלו את יצרא דע"ז (יומא טט, ב) ביקשו חכמים לבטל גם את יצרא דעריית, ואז לא מצאו ביצה בת יומא לחולה. כלומר שמציאות חיי האדם בארץ כפי רצונו של הקב"ה בבריאה הוא להיות ארצי, שמשמעותו רצונות ארציים וחמריים, וביטול מוחלט של הבחירה ועקירת היצר, נחשבה מיתה עבורם.

על טענתם זו באה תשובתו של משה (שם כ, יז) - 'אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים ולמען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו'. פסוק זה יש בו סתירה מובנית מיניה וביה, 'אל תיראו' - 'למען תהיה יראתו על פניכם'.

אלא הביאור הוא, שהדיבור האלוקי חיבר את ישראל למציאות השמיימית, ולכן אמרו 'פן נמות', כי אי אפשר לחיות בארץ מתוך המבט השמיימי, כי גורם לאבד את הרצון לעצמיות ולחומר, ונמשך לגמרי לאלוקות. ורצון ה' שנחיה ולא נמות.

ואמר להם כי אכן כדבריכם כן הוא, שאי אפשר להתקיים בדרגה שמיימית זו, ואין התכלית להתרומם למציאות נשגבה זו, אלא הדיבור האלוקי השמיימי נועד לחקוק בכם את הנטייה לשמיימיות, והוא מה שאמרו חז"ל 'יראתו על פניכם - זו הבושה' (נדרים כ, א), כלומר יראה 'שעל הפנים' היא 'הבושה', כלומר שיהיה טבוע על פניהם ההקרנה השמיימית, ותמיד תתביישו מהמצב החומרי שלכם.

ישנם עניינים רבים בחיי האדם, שכל אחד מתאווה אליהם ואפילו שואף אליהם ועובד על כך בכל כוחו ומרצו, אולם האדם מסתיר זאת ומתבייש בכך, כגון 'מעמד' ו'כבוד'. ויש דברים אחרים שליליים ממש כמו תאוות הגוף, שכל אדם חש את התיעוב והמיאוס בדבר, ובכל זאת האדם נמשך אליהם, וחש בעצמו סתירה, שמצד אחד גופו נמשך לזה, ומצד שני הוא מבין את הבושה בדבר.

סכסוך פנימי זה נובע ממורכבות האדם שהוא קומה שלמה, ומצד הנשמה מרגיש את 'מן השמים דברתי עמכם', שהיא נוטה לעליונים, ונפשו וגופו מתאווים לתחתונים, והמיוזג הוא 'אל תיראו' - לא להיכבש לגמרי תחת ההווה השמיימית - אלא 'למען תהיה יראתו על פניכם - זו הבושה'.

והנה הביצוע בפועל בסדרי החיים, מבואר בהמשך הדברים שם: 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', ההדגשה היא - 'אשר תשים לפניהם', כי עשרת הדברות הם רעיונות מופשטים, ועדיין אינו מושם לפניהם כיצד ליישם, כי אם ניישם את הדברים כפי שהם באים מהשמיים, קיים החשש 'פן נמות', אבל 'המשפטים' הם הצורה המאוזנת כיצד שיהיה 'מושם לפניהם'.

[למשל בגישה השמיימית אין כל רצון לבעלות, אני מעניק הכל בהחלט לזולת, אבל אי אפשר להיות ככה. המשפטים קובעים כי התחום שלי הוא שלי, והתחום של הזולת הוא שלו, שאין לי רשות לקחת ממנו, ויש דרגה של צדקה שניתן להתנדב מעבר לחובת המשפט, ולתת משלי לזולת.

אפילו ב'לא תרצח' יש מקום מסוים שההשקפה הארצית מאפשרת 'חייך קודמין', וכך נקבעה ההלכה כרבי עקיבא. שכן מצד ההשקפה השמיימית, אין לי כל רצון עצמי לחיים, רק לערכים מוחלטים, ואז אני מעדיף להעניק את החיים לזולתי. כדעת 'בן פטורא' (בבא מציעא סב, א).

וכמובן בכל הקשור לתחום הקדושה, שהתביעה השמיימית אינה מאפשרת כל קיום אנושי ופריה ורביה, ורק האיזון של 'אל תיראו' מאפשר מידה מוגבלת של חיים טבעיים בעולם הזה, עם קורטוב של 'יראתו על פניכם', זוהי הבושה האנושית הקיימת בכל ירידה להתעסקות בענייני אישות. הנובעת מהיותו של האדם מחובר גם למציאות השמיימית.

האמונה בביאת המשיח וגאולת העתיד ומקורה בתורה שבכתב

הודיע ה' בידי נביאיו שעתידים להיות באחרית הימים ימי גאולה, ומלך מבית דוד ימלוך על ישראל וכל העולם יכנעו מפניו והוא הנקרא בישראל המשיח שלו אנו מצפים, והרמב"ם כתב

הרמב"ם אף כלל את האמונה בביאת המשיח לאחד מי"ג עיקרים, וכבר נודע שהחתם סופר תמה על הרמב"ם משום מה כלל עניין ביאת המשיח כעיקרי הדת, ואף שהתנבאו כן הנביאים אולם אין זה יותר משאר ענייני התורה שכל יהודי צריך להאמין בהם, ואין כל התורה עיקרים. וטען החת"ס שאין לומר שמצד שכר המצוות מתבקש עניין המשיח, כי עיקר השכר הוא לעולם הבא, ויוכל להתקיים בשלימות באופן זה, ומדוע מוכרח להיות עניין המשיח מעיקרי הדת.

ורבינו ה'בן מלך' ביאר שבעצם עניינם של ימות המשיח הוא שהעולם יתנהל כתיקונו, שהרי כמסופר בתחילת התורה הקב"ה ברא את העולם, והיה הכל באופן הטוב ביותר, אלא שמיד בתחילה אירעו החטאים של עץ הדעת ודור המבול ונתקלקל הכל, ומעתה אימתי תגיע העת שהקב"ה ינהיג את עולמו עם כל השפע והטוב כפי שעלה ברצונו להראות לכל הנבראים. אלא שזה מה שיהיה בימות המשיח, שכל הטוב והברכה והשפע הטמונים בבריאה יצאו ויפיקו את טובם. וזאת היא מציאות נפלאה שאין אנו יכולים לתאר לעצמנו כלל. וכלשון הנביא "יטפו ההרים עסיס, והגבעות תלכנה חלב", וזה משל לעניין העונג ורוב הטובה שתושפע בעולם, וכמבואר ברמב"ם שהמעדנים יהיו מצויים כעפר, ויהיה התיקון השלם, וכן ברוחניות קירבת ה' וגילוי השכינה והתהלכות בתוכם, ולא ילמדו עוד דעת את ה'. וכל זה הוא התכלית והיעוד של כל הבריאה, וכל מה שהיה מיועד להיות כן מתחילה ולא התקיים מעולם, הדברים יתממשו בימות המשיח, שכל העולם יהיה מתוקן במלכות שד-י, הן ביחס לעם ישראל, וכן אומות העולם יכבדו את ה' ויעלו לרגל בחג הסוכות כמפורש בנביאים.

ועוד כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פרק יא הלכה א) שהאמונה בביאת המלך המשיח שהאריכו לעסוק בה הנביאים, יסודה במקראות מפורשים בתורה ולא רק בנביאים, זה לשונו: 'וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה' וגו'. וכן כתב בהלכות תשובה (פרק ז') 'וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'. והם הפסוקים בפרשת נצבים: (ל, א) "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוקיך שמה. ושבתי עד ה' אלוקיך ושמת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך. והביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והטיבך והרבך מאבותיך: וגו' וגו'".

פרשה זו מכונה 'פרשת התשובה', ומובא בספרי היראה (עיין ספר 'עמק המלך' מתלמידי האריז"ל) שראוי לאמרה בקביעות, ומובא בסידורים. ואמנם יש בפרשה זו מצוות התשובה ופסוק 'מל וגו'', אולם יותר משהיא פרשת התשובה, היא פרשת הגאולה העתידה, וזה המקום שנכתב בתורה בפירוש על ביאת המשיח והצלחת ישראל בסוף הימים, שיזכו אז לכל הטובה, יותר ממה שהיה להם בתחילה, כלשון הכתוב: 'אשר ירשו אבותיך וירשתה, והטיבך והרבך מאבותיך'.

ובדרך דרשה למדו מפסוק זה על קדושת הארץ למצוותיה, שקדושה שניה אינה בטלה, מפני שקדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא. ואמרו מפסוקים אלו (יבמות פב, ב מברייתא דסדר עולם): 'שניה יש להם, שלישית אין להם'. כלומר שבמידת מה כבר החלה ירושת העתיד בחזרתם לבית שני, וכבר מאז נתקדשה הארץ שנית לצמיחת בקדושה שאין לה ביטול.

ויש ללמוד על מהותה של גאולת העתיד מהתבוננות בפסוקי המשך הפרשה (ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו' (ט) והותירך ה' אכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה וגו' כי תשוב אל ה' אכל בכל לבבך ובכל נפשך'. ולכאורה אין מובן שאחר שכבר פתח בתשובה, וכבר זכו להיגאל, מה הוא שב ומוזכר ואתה תשוב ושמעת וגו' ושב ומברכם והותירך בכל מעשה ידיך, ומסיים כי תשמע וגו' כי תשוב אל ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך'.

אלא הביאור הוא שישנם מדריגות עליונות בקירבת השי"ת, ואחר שישבו ויזכו להיגאל ולביאת המלך המשיח, וממילא ינהגו

בחייהם במעלה רוחנית עילאית, וזה מביא ממילא תמורה נגדית בהנהגה של חביבות כנגד זה מן השמים של שפע ברכה והצלחה כבירה. וזה יביא לתוספת עלייה רוחנית ודביקות במצוות ובהקב"ה, וגם זה גורר בכנפיו חביבות עצומה ושפע יותר ויותר גדול ומבורך, וכך תתקיים עליית מדריגות הדדית כביכול עד אין סוף. עד לדביקות הגמורה בעולם הבא. שאין למעלה ממנה.

